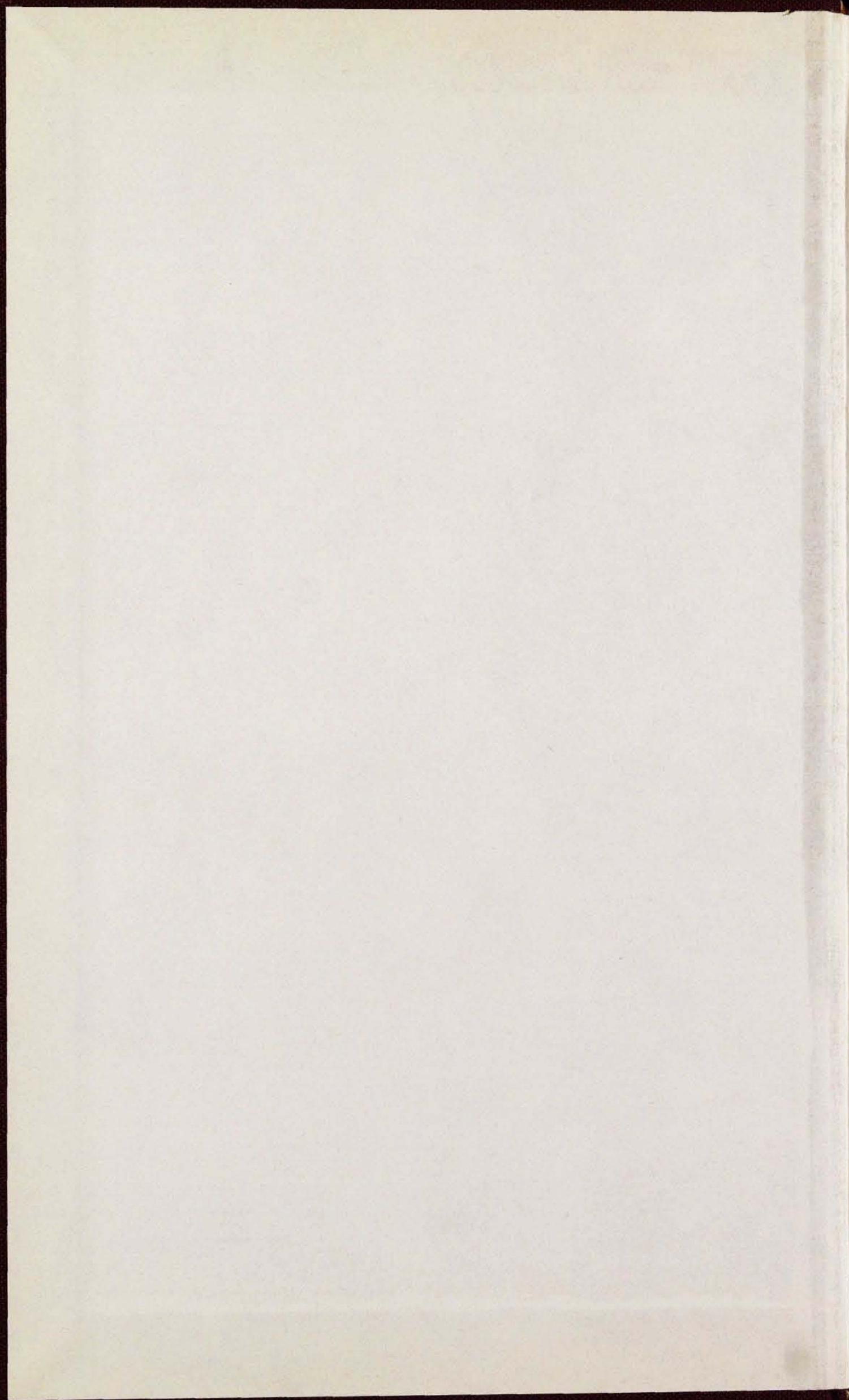
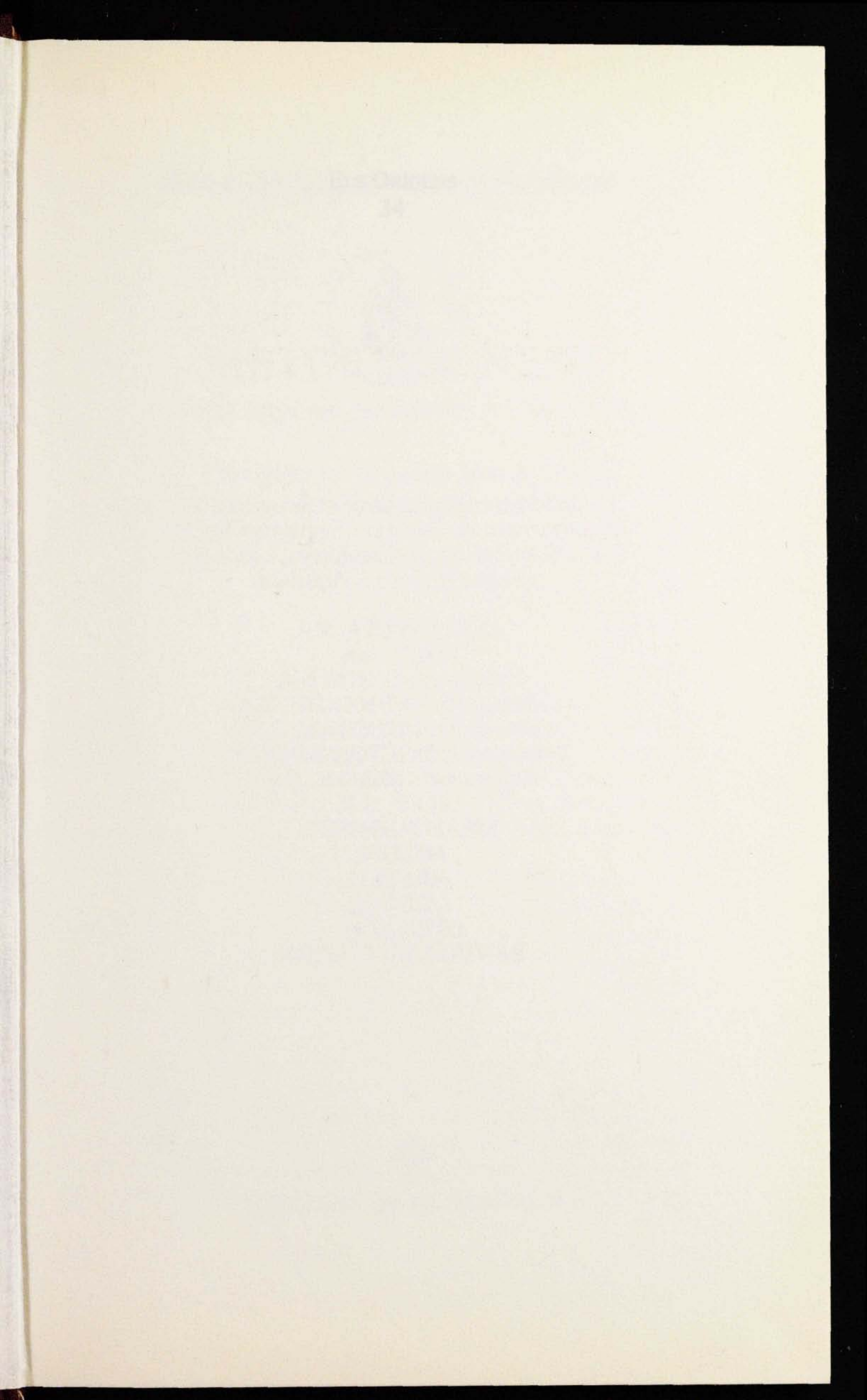

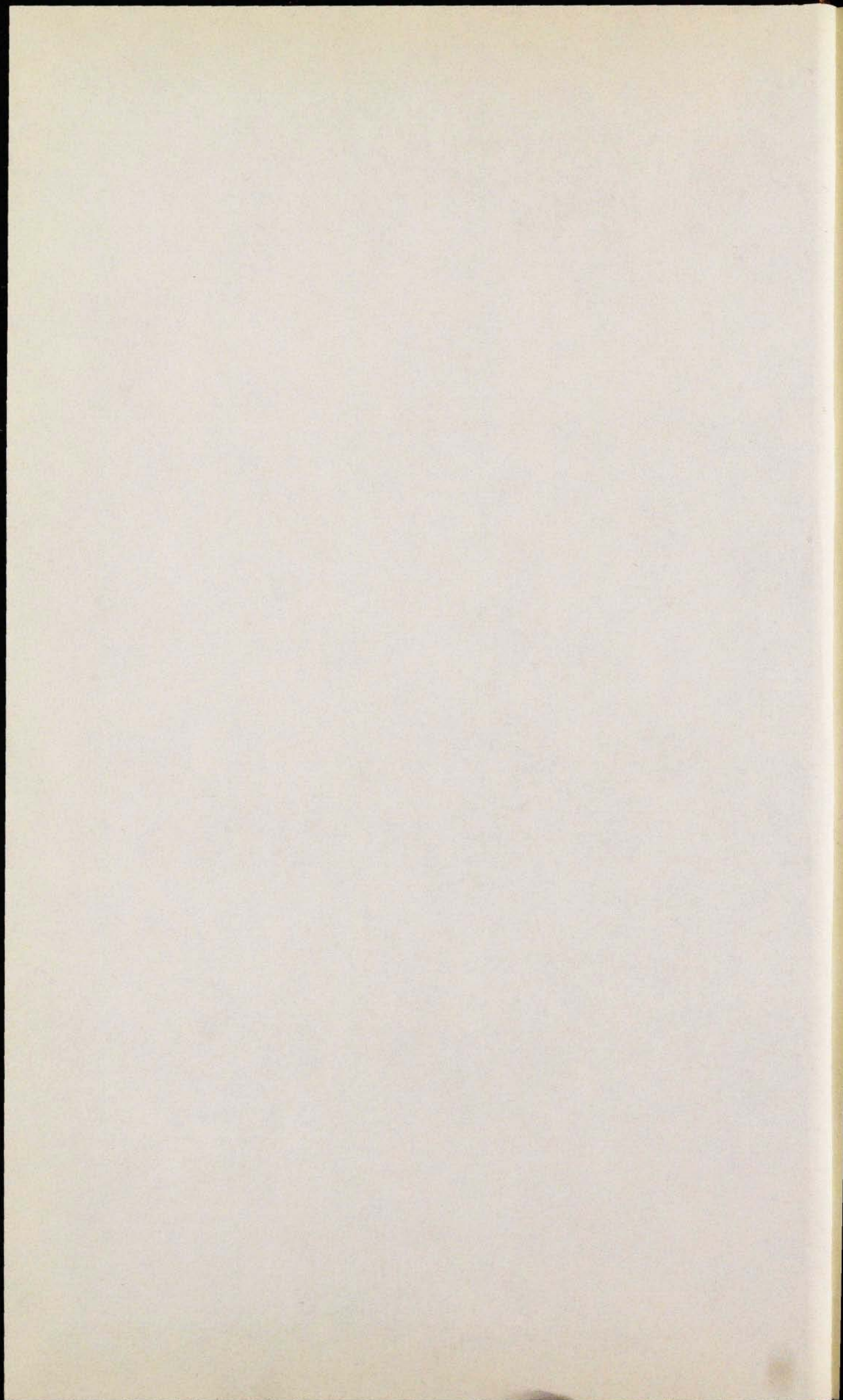
ORIOI CASASSAS
i JOAQUIM RAMIS

Metges de nens
Cent anys
de pediatria
a Catalunya

EDICIONS DELS DRACONS

INSTITUT CATALÀ DE CIÈNCIES MÈDIQUES

Cent anys de pediatria a Catalunya

Presentació de Josep Maria Bosch
L'edició completa dels articles del
Departament de Sanitat i Seguretat Social
de la Generalitat de Catalunya, i ha estat
possible gràcies a l'ajuda de

- ASTRA-IFESA, S.A.
- BERNARDINI, S.A.
- Laboratoris KIN, S.A.
- Laboratoris MENARINI, S.A.
- Laboratoris BEECHAM, S.A.
- Laboratoris DOCTOR ESTEVE
- Laboratoris SEMAR, S.A.
- LILLY, S.A.
- MEAD JOHNSON
- MILUPA
- NESTLÉ
- ORDESA
- PRENATAL
- SANDOS NUTRITION

EDICIONS DE LA MAGRANA

Aquesta obra respon a una iniciativa de la

L'edició ha comptat amb el patrocini del
Departament de Sanitat i Seguretat Social
de la Generalitat de Catalunya, i ha estat
possible gràcies a l'ajuda de

ASTRA-IFESA, S.A.

FHER, S.A.

Laboratorios KIN, S.A.

Laboratorios MENARINI, S.A.

Laboratoris BEECHAM, S.A.

Laboratoris DOCTOR ESTEVE

Laboratoris SEMAR, S.A.

LILLY, S.A.

MEAD JOHNSON

MILUPA

NESTLE

ORDESA

PRENATAL

SANDOZ NUTRITION

Oriol Casassas i Joaquim Ramis

METGES DE NENS

Cent anys de pediatria a Catalunya

Presentació de Josep Maria Bosch
i Josep Maria Casasa

EDICIONS DE LA MAGRANA

Primera edició: abril de 1993
Disseny de la col·lecció: Pep Trujillo
Realització: B.

© Oriol Casassas i Joaquim Ramis, 1993

Drets exclusius d'aquesta edició:

Edicions de la Magrana, S.A.

Apartat de Correus 9487 - 08080 Barcelona

Imprès a Nova-Gràfik,

Puigcerdà, 127 - 08019 Barcelona

ISBN: 84-7410-652-4

Dipòsit legal: B. 12.708 - 1993

ASTRA PESA, S.A.

PFER, S.A.

Laboratoris MN, S.A.

Laboratoris MENNINI, S.A.

Laboratoris BECHAM, S.A.

Laboratoris DOCTOR ESTEVE

Laboratoris SEMAR, S.A.

LILLY, S.A.

MEAD JOHNSON

MILUPA

NESTLE

ORDESA

PRENATAL

SANDOZ NUTRITION

EDICIONS DE LA MAGRANA

PRESENTACIÓ

Al cap ...

Tota societat científica és reflex, al llarg de la seva història, no només de les activitats professionals de la seva gent sinó de l'entorn social en què es desenvolupa. La nostra Societat Catalana de Pediatria —fundada l'any 1926— no és pas una excepció i, per aquest motiu, creu possible, després del llarg temps transcorregut, de fer una reflexió sobre la seva vida i la seva circumstància. Aquesta possibilitat no podria ésser convertida en realitat si no fos perquè comptem amb uns socis pediatres que, ultra la seva trajectòria científica i directiva exemplar, gaudeixen i ens fan gaudir d'una ploma elegant, esmolada quan s'escau i sempre interessant. Dit d'una altra manera, la Societat, a través dels seus socis, pot prendre consciència de la seva identitat.

La idea de revisar i comentar l'evolució científica i social, en definitiva històrica, de la Societat Catalana de Pediatria no fou originària de la nostra Junta. De fet, l'any 1982, Isidre Claret i Corominas —aleshores president de l'entitat— ja féu gestions encaminades a aquest objectiu. I, amb tota seguretat, altres Juntes Directives —tant d'abans com de després— havien tingut el mateix pensament al cap. El fet, doncs, que aquesta comesa s'hagi iniciat durant el nostre període executiu és totalment circumstancial; tot i així, aquesta coincidència ens en fa sentir una mica partícips i, en aquest sentit, volem expressar la nostra felicitació a la Junta actual que du a terme

l'esforç de la seva publicació. I volem expressar-la també als seus autors, Oriol Casassas i Joaquim Ramis, punts de referència imprescindibles en una obra d'aquesta mena, que han tingut el gran encert d'escriure i descriure la cura dels nens del nostre país durant aquest segle i el darrer terç del segle passat, de la qual la Societat Catalana de Pediatria ha estat també protagonista.

JOSEP MARIA BOSCH I BANYERAS
President de la Societat Catalana de Pediatria
de 1988 a 1992

... i a la fi

L'any 1993 marcarà una fita important en la història de la pediatria de Catalunya. Amb la publicació del llibre d'Oriol Casassas i de Joaquim Ramis es disposarà —a la fi— d'una eina que serà imprescindible per qui vulgui conèixer els orígens i l'evolució de la Societat Catalana de Pediatria. En ell es fa una recopilació dels esdeveniments succeïts en la medicina dels nens, juntament amb els condicionaments socials que els han influït en el transcurs dels anys, fins a aquest 1993. Al llarg de la seva exposició apareixen moments de grandesa i de flaqueza, situacions bones i difícils, els pediatres que els van protagonitzar amb les seves virtuts i també amb els seus defectes, la forma com les seves estructures han evolucionat fins a convertir-la en l'entitat que és ara, formada per 1.300 membres repartits per tota la geografia catalana. D'aquells pocs pediatres generalistes que la fundaren hem passat a una gran diversitat d'especialistes, els quals per tal de poder treballar amb més comoditat, s'estan agrupant en seccions o grups de treball, celebrant cadascun d'ells les seves periòdiques reunions, amb activa participació, però, en les trobades generals que organitza la Societat i amb una molt digna representació en les estatals i internacionals.

L'estructura de la Societat Catalana de Pediatria ha canviat. La creació dels hospitals comarcals, amb la presència física dels pediatres joves formats en els grans centres hospitalaris, ha donat una qualitat impensable a la pediatria de comarques. La mateixa Junta de Govern de la nostra Societat compta en aquests moments amb 8 vocals de vegueries —Barcelona, Girona, Lleida, Manresa, Reus, Tarragona, Tortosa i Vic. La tasca científica que es desenvolupa a les comarques queda reflectida en el programa de formació continuada que recull cada any la Societat.

La pediatria primària o extrahospitalària ha experimentat per la seva part una profunda transformació passant a ser en molts esdeveniments la veritable protagonista. També en aquest punt es nota la presència de les noves generacions de pediatres que, bé des dels centres de medicina primària de l'Institut Català de la Salut, o bé des de les seves consultes privades estan contribuint a posar en un alt nivell la pediatria del nostre país.

L'hospital pediàtric és avui en dia una realitat molt positiva en el nostre país. Els tractaments més complexos, neonatals, oncològics, de cirurgia amb trasplantament d'òrgans inclòs, l'han situat a un alt nivell, reconegut internacionalment. Distribuïts en hospitals de tres nivells, la seva xarxa s'estén per tot Catalunya.

Un altre aspecte positiu a comentar és la bona relació existent amb la Conselleria de Sanitat, amb la qual es participa en diverses idees conjuntes, com són el Pla de Salut, el Carnet de Salut, els Consells de Puericultura, els Protocols de Medicina Preventiva en l'edat pediàtrica, etc. Aquest tipus de col·laboració amb el Govern de Catalunya no havia estat mai tan intens.

Què serà de la pediatria catalana en l'esdevenidor? Es mantindrà l'assistència primària a tots els infants? La proliferació de les especialitats pediàtriques, podrà posar en perill la unitat de la pediatria? S'ampliarà l'edat pediàtrica fins als 20-21 anys? L'entorn

social, moral, educatiu, com interferirà en la salut dels nens? Aquestes i moltes altres preguntes les podran contestar els historiadors del futur. Ells, però, trobaran un treball fet, el que recull aquest llibre, el de la pediatria fins aquest any de 1993.

JOSEP MARIA CASASA

President de la Societat Catalana de Pediatria

Desembre de 1992

CRÒNICA

DE ORIOL CASASSAS

«...I dona-li un bell fill, el qual hagué per nom Blanquereta. Gran fou el plaer i el goig i alegría que feren: i Alona haguereu de la nativitat de Blanquereta.»

— I encara avui. Que, venturosament, tot i l'enginyeria genètica i la intel·ligència artificial i els biomaterials, el profund misteri del naixement continua desenvolupant una de les emocions més riques que el cor humà pot viure. Han passat els segles i, en aquest terreny, res no ha canviat substancialment. Gràcies no, la poetessa dels nostres dies que espera un fill i exclama: «Ahir, avui, son cor i son dipòsit Serà ben nat. I en acabar, / la Joia.»

Ara bé, «en tot aquell any que nasqué Blanquereta, altra vianda Alona no dona a son fill sinó tan solament la llet; car, per defalliment de foc digestiu, els infants en el primer any no poden coure ni digerir les viandes altres, com són sopes de pa moelat amb llet o oli, que hom els dona, o altres semblants viandes que hom els fa menjar per fatiga; i aquí sí que les coses fan vistes modificacions i salts i evolució; en aquesta qüestió i en totes les que li fan companyia, l'optat dels nostres dies i la del benaventurat Ramon Llull ja se poden ésser més il·luminades.»

Han transcorregut set segles llargs i, no en alguns temps sinó en poca anys i dies i fins en poques setmanes, els coneixements — i els criteris i les recomanacions que en deriven — s'assemblen als d'ahir.

1. «Orígenes», del llibre *Sangre i era* de Clotilde Arderiu, Barcelona, 1946.

CRÓNICA

Orin. Cassia

ELS BONS PROPÒSITS

«...i donà-li un bell fill, el qual hagué per nom Blanquerna. Gran fou el plaer i el goig i alegria que Evast i Aloma hagueren de la nativitat de Blanquerna.»

I encara avui. Que, venturosament, tot i l'enginyeria genètica i la intel·ligència artificial i els biomaterials, el profund misteri del naixement continua desvetllant una de les emocions més netes que el cor humà pot viure. Han passat els segles i, en aquest terreny, res no ha canviat substancialment. O si no, la poetessa dels nostres dies que espera un fill i exclama: «Ahir, avui, son cor / em diu: `Seré ben nat. / I en acabat, / la Joia.»¹

Ara bé, «en tot aquell any que nasqué Blanquerna, altra vianda Aloma no donà a son fill sinó tan solament la llet; car, per defalliment de fort digestió, els infants en el primer any no poden coure ni digerir les viandes altres, com són sopes de pa mullat amb llet o oli, que hom els dóna, o altres semblants viandes que hom els fa menjar per força.» I aquí sí que les coses han vist modificacions i salts i evolució; en aquesta qüestió i en totes les que li fan companyia, l'opinió dels nostres dies i la del benaventurat Ramon Llull ja no poden ésser més allunyades.

Han transcorregut set segles llargs i, no en aquest temps sinó en pocs anys i fins i tot en poques setmanes, els coneixements —i els criteris i les recomanacions que en deriven— s'assemblen als d'ahir

1. «Oriol», del llibre *Sempre i ara* de Clementina Arderiu, Barcelona, 1946.

com la nit i el dia. I els homes i les dones s'esforcen a aprendre'ls; i els debaten i procuren de difondre'ls, amb cap altre objectiu que el de fer la penombra cada vegada menys obscura. Aquest llibre vol ésser la història d'uns d'aquests esforços: dels que han fet els nostres metges de nens, dels que han estat fets en el món de la nostra pediatria i la nostra puericultura: des de la Societat Catalana de Pediatria i d'abans de la seva creació, en el seu marc o en qualsevol altre centre d'estudi i de servei.

I aquest llibre, amb facilitat, podria ésser un monòton recital de dades i de dates, i no vol convertir-s'hi. Entre d'altres raons, perquè les dades —tan importants en qualsevol història— no diuen tota la veritat: al costat d'una data —o millor, envoltant-la— sempre hi ha la circumstància, i darrera d'un nom o d'una acció, sempre hi ha una inquietud o unes idees. Ni l'estadística, per completa que sigui, no diu tota la veritat: darrera de les xifres hi ha unes persones, amb il·lusions, amb frustracions, amb alegries, amb sofriment; en definitiva, amb l'alè de la vida o el silenci de la mort. I per afegiment, no pot deixar de considerar-se que, molt sovint, un enfilall de dades estadístiques és de dubtosa fiabilitat. Un estudi molt acurat de Manuel Salvat i Espasa sobre *Mortalitat infantil per tuberculosi a Catalunya*² diu que entre els anys 1925 i 1928, de cada 100 infants menors de 4 anys morts a Catalunya, en 4,68 la causa era la infecció tuberculosa. El mateix Salvat comenta, més suspicax que estranyat, que Dinamarca, «la nació europea de menor percentatge de mortalitat per tuberculosi, amb una poderosa organització de defensa, donaria un cens de mortalitat infantil [4,7 morts per infecció tuberculosa de cada 100 defuncions d'infants menors de quatre anys] pràcticament igual que el de la nostra regió, l'armament antituberculós de la

2. *Mortalitat infantil per tuberculosi a Catalunya*, Manuel Salvat i Espasa, «Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria» (A partir d'ara: BSCP), 1930, pàg. 274.

qual és rudimentari i d'acció molt limitada.» L'autor del treball dubta de les xifres exposades i conclou: «Tot ens condueix a creure que la xifra de mortalitat infantil a Catalunya és més elevada que la que registren les estadístiques oficials i que un nombre de morts per tuberculosi van a engrossir altres apartats a l'estadística desfigurant la realitat dels fets.»

Uns fets que, en canvi, ens apareixen amb tot el seu patetisme en una història clínica del 3 de setembre de 1928 —la de Josep G.N— presentada al Sisè Congrés de Metges de Llengua Catalana;³ refereix que la mare d'en Josep —tuberculosa crònica— ha tingut set fills, dels quals dos moriren de meningitis tuberculosa, la tercera —una nena tuberculosa— morí de diftèria, el quart és tuberculós («té tumors freds»), el sisè morí de granúlia tuberculosa i la setena —tot i aïllada a casa d'una dida externa, però amb contínues visites de la mare— morí de meningitis tuberculosa. Després neix en Josep, que és vaccinat amb BCG per via subcutània; el confien a una dida que, segons la descoberta de la infermera visitadora, molts dies sols li dóna una o dues vegades el pit perquè cria altres infants, i així, als tres mesos, en Josep pesa dos quilos i dos-cents noranta grams. Es contracta una altra dida i, malgrat el xarampió que patí als deu mesos i la diftèria que l'afectà als dotze, als dos anys fa tot l'efecte que en Josep es farà gran.

Sense voluntat de menystenir gens ni mica els treballs estadístics, es pot afirmar incontestablement que la història d'en Josep conté, a més de veracitat, ingredients com misèria, plor i dol —absents en les xifres— i, per si això no fos prou i com a colofó, un raig d'esperança.

No cal esforçar-se gaire per arribar a aquesta evidència de la superioritat dels efectes del contacte viscut sobre els d'una impersonal i anònima relació

3. Comunicació presentada per Manuel Miralbell i Centena al Sisè Congrés de Metges de Llengua Catalana. Llibres d'Actes, vol. II, Barcelona, 1930, pàg. 731.

de quantitats. Alexandre Frias prou havia estudiat en els llibres qüestions de mortalitat, però la decisió la pren quan «viu» la mortalitat, a l'Ametlla de Mar, de l'any 1906 al 1909. En una conversa mantinguda l'any 1958, respon a unes preguntes de Josep Fort: «Des de quan va dedicar una activitat preferent a les malalties dels infants?» «Al cap de poc temps d'haver iniciat l'exercici de la professió a l'Ametlla de Mar, on anualment morien unes quaranta persones, de les quals deu eren adults —entre vells i joves— i les altres trenta, petits.» «D'aquí li vingué l'afecció a la puericultura?» «Per descomptat, allò fou el que va desvetllar en mi la necessitat d'estudiar les causes de tanta mortalitat infantil i de procurar els mitjans per a deturar-la».⁴

I si en comptes d'examinar la fredor de les xifres, hom fa atenció a les dates o als noms la constatació serà idèntica. I el recorregut que aquest llibre vol fer té, per contra, propòsits de temperat camí. A l'observació que l'encalç d'aquesta voluntat fa que minvin sensiblement el mètode i la sistemàtica exigibles a un cronista, es podria adduir —si convingués— que, anant pel món, cada cruïlla exigeix una tria i encara ningú no ha fet mai dos camins alhora. Dit altrament, calia escollir entre la feixuguesa erudita i l'expeditesa descriptiva, decisió gens difícil de prendre comptant amb la complementarietat d'una abundant part documental.

En el cas present —el de la història de les anades i vingudes d'uns pediatres— els cronistes han trobat —potser tant com una cruïlla, no— una bifurcació en el camí. No hi havia cap indicació resolutive, i no estan segurs d'haver pres la direcció que convenia. Resulta que en els tràfecs dels pediatres d'aquesta història, els cronistes també hi han participat: silenciar-ho —encara que llur participació no hagi estat

4. «Urbs», núm. 24. Reus, abril-maig 1958. pàg. 51 (traduït del castellà).

mai decisòria— no hauria estat prou ajustat als fets i recórrer a formes de citació disfressades —com ara, «el que signa» o «l'autor d'aquestes línies»— hauria estat d'un encarcament incòmode. El camí escollit —un cop deixat en un racó el vestit de petit actor— ha estat el d'adoptar el paper d'observador —simplement— per, així, des de la talaia, dedicar-se a contar —amb propòsits de ponderació— la història sempre amb els mateixos ulls, tant si el personatge es diu Pau com si es diu Pere.

I encara un altre propòsit: el de conservar en el lloc dels afectes preferents la gratitud que —és clar— senten els cronistes envers totes les ajudes que —d'una manera tan gentil— han rebut. Els destinataris, a ben segur que donen per descomptat aquest sentiment de reconeixença, però no farà cap nosa que en tinguin constància escrita. Gràcies.